YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kolmas jaosto)

29 päivänä marraskuuta 2007 *

Asiassa C-68/07,

jossa on kyse EY 68 ja EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Högsta domstolen (Ruotsi) on esittänyt 7.2.2007 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 12.2.2007, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Kerstin Sundelind Lopez

vastaan

Miguel Enrique Lopez Lizazo,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Rosas sekä tuomarit J. N. Cunha Rodrigues, J. Klučka, A. Ó Caoimh (esittelevä tuomari) ja A. Arabadjiev,

* Oikeudenkäyntikieli: ruotsi.

julkisasiamies: E. Sharpston,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Saksan hallitus, asiamiehenään M. Lumma,

– Italian hallitus, asiamiehenään I. M. Braguglia, jota avustaa avvocato dello Stato W. Ferrante,

– Suomen hallitus, asiamiehenään J. Himmanen,

– Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään M. Wilderspin ja P. Dejmek,

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 (EUVL L 338, s. 1), sellaisena kuin se on muutettuna Pyhän istuimen kanssa tehtyjen sopimusten osalta 2.12.2004 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 2116/2004 (EUVL L 367, s. 1; jäljempänä asetus N:o 2201/2003), 3, 6 ja 7 artiklan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty avioeroasiassa, jonka Sundelind Lopez on pannut vireille Lopez Lizazoa vastaan.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön lainsäädäntö

3 Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja yhteisten lasten huoltoa koskevissa asioissa 29.5.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1347/2000 (EYVL L 160, s. 19), joka on 1.3.2005

alkaen kumottu asetuksella N:o 2201/2003, johdanto-osan 4, 8 ja 12 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

"(4) Tiettyjen toimivaltaa ja täytäntöönpanoa koskevien kansallisten sääntöjen väliset erot vaikeuttavat henkilöiden vapaata liikkuvuutta ja sisämarkkinoiden moitteetonta toimintaa. Tämän vuoksi on perusteltua säätää tuomioistuimen toimivaltasääntöjen yhdenmukaistamisesta avioliittoa ja lapsen huoltoa koskevissa asioissa ja yksinkertaistaa näin menettelyjä, joilla pyritään tuomioiden nopeaan ja välittömään tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon.

– –

(8) Tässä asetuksessa säädettävien toimenpiteiden olisi oltava yhdenmukaisia ja yhtenäisiä, jotta henkilöiden vapaa liikkuvuus olisi mahdollisimman laajaa. Tämän vuoksi sitä olisi voitava soveltaa asetuksessa säädettyjen toimivaltaperusteiden mukaisesti myös niihin yhteisön ulkopuolisten maiden kansalaisiin, joilla on riittävän vahvat siteet jonkin jäsenvaltion alueeseen.

– –

(12) Hyväksytyt toimivaltaperusteet nojautuvat periaatteeseen, jonka mukaan asianosaisella on oltava todellinen side toimivaltaa käyttävään jäsenvaltioon. Päätös tiettyjen perusteiden sisällyttämisestä asetukseen perustuu siihen tosiseikkaan, että ne ovat voimassa eri jäsenvaltioiden kansallisissa oikeusjärjestelmissä ja että muut jäsenvaltiot hyväksyvät ne."

4 Asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan, jonka otsikkona on "Yleinen toimivalta", 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"1. Puolisoiden avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevassa asiassa ovat toimivaltaisia sen jäsenvaltion tuomioistuimet,

a) jonka alueella:

- puolisoiden asuinpaikka on, tai
- puolisoiden viimeinen asuinpaikka oli, jos toinen puolisoista asuu siellä edelleen, tai
- vastaajan asuinpaikka on, tai
- jommankumman puolison asuinpaikka on, jos puolisot jättävät yhteisen hakemuksen, tai
- hakijan asuinpaikka on, jos hän on asunut siellä vähintään vuoden ajan välittömästi ennen hakemuksen tekemistä, taikka

– hakijan asuinpaikka on, jos hän on asunut siellä vähintään kuuden kuukauden ajan välittömästi ennen hakemuksen tekemistä ja hän on joko kyseisen jäsenvaltion kansalainen tai, jos kyseessä on Yhdistynyt kuningaskunta tai Irlanti, hänen 'kotipaikkansa' on siellä;

b) jonka kansalaisia molemmat puolisot ovat tai, jos kyseessä on Yhdistynyt kuningaskunta tai Irlanti, jossa on kummankin puolison 'kotipaikka'."

5 Kyseisen asetuksen 4 artiklassa on vastakannetta ja 5 artiklassa asumuseron muuntamista avioeroksi koskevat toimivaltasäännöt.

6 Saman asetuksen 6 artiklassa, jonka otsikkona on "3, 4 ja 5 artiklassa tarkoitettu yksinomainen toimivalta", säädetään seuraavaa:

"Puoliso,

a) jonka asuinpaikka on jäsenvaltion alueella, tai

b) joka on jäsenvaltion kansalainen, tai, jos kyseessä on Yhdistynyt kuningaskunta tai Irlanti, puoliso, jonka 'kotipaikka' on jommankumman viimeksi mainitun jäsenvaltion alueella,

voidaan haastaa oikeuteen toisessa jäsenvaltiossa ainoastaan 3, 4 ja 5 artiklan mukaisesti."

7 Asetuksen N:o 2201/2003 7 artiklassa, jonka otsikkona on "Toimivalta muissa tapauksissa", säädetään seuraavaa:

"1. Jos mikään jäsenvaltion tuomioistuin ei ole 3, 4 ja 5 artiklan mukaan toimivaltainen, toimivalta määräytyy kussakin jäsenvaltiossa kyseisen valtion oman lainsäädännön mukaan.

2. Jäsenvaltion kansalainen, jonka asuinpaikka on toisen jäsenvaltion alueella, voi samoin edellytyksin kuin kyseisen valtion kansalaiset nojautua siinä valtiossa sovellettaviin toimivaltasääntöihin sellaista vastaajaa vastaan, jonka asuinpaikka ei ole jonkin jäsenvaltion alueella ja joka ei ole jonkin jäsenvaltion kansalainen tai, jos kyseessä on Yhdistynyt kuningaskunta tai Irlanti, jonka 'kotipaikka' ei ole jommankumman viimeksi mainitun jäsenvaltion alueella."

8 Kyseisen asetuksen 17 artiklassa, jonka otsikkona on "Toimivallan tutkiminen", säädetään seuraavaa:

"Jos jäsenvaltion tuomioistuimessa nostettu kanne koskee asiaa, jossa se ei tämän asetuksen mukaan ole toimivaltainen mutta jonka toisen jäsenvaltion tuomioistuin on tämän asetuksen mukaan toimivaltainen tutkimaan, tuomioistuimen on omasta aloitteestaan jätettävä asia käsittelemättä."

Kansallinen lainsäädäntö

9 Avioliittoa ja holhousta koskevista tietyistä kansainvälisistä oikeussuhteista annetun lain (Lag (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållande rörande äktenskap och förmynderskap; SFS 2005, nro 431) 3 luvun 2 §:n 2 momentissa säädetään, että

avioliittoa koskeva asia voidaan käsitellä ruotsalaisessa tuomioistuimessa, jos kantaja on Ruotsin kansalainen ja hänellä on asuinpaikka Ruotsissa tai hänellä on aikaisemmin ollut siellä asuinpaikka täytettyään 18 vuotta.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

10 Sundelind Lopez, joka on Ruotsin kansalainen, on naimisissa Lopez Lizazon kanssa, joka on Kuuban kansalainen. Aviopuolisoilla oli vielä yhdessä eläessään asuinpaikka Ranskassa. Nykyisin Sundelind Lopez asuu edelleen Ranskassa, ja hänen aviomiehensä asuinpaikka on puolestaan Kuubassa.

11 Sundelind Lopez jätti Ruotsin lainsäädännön nojalla avioerohakemuksen Stockholms tingsrättiin. Hänen hakemuksensa hylättiin 2.12.2005 tehdyllä päätöksellä sillä perusteella, että asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan mukaan toimivalta asiassa oli ranskalaisella tuomioistuimella ja että asetuksen 7 artikla oli siis esteenä sille, että sovelletaan Ruotsin omia toimivaltasääntöjä.

12 Svea hovrätt hylkäsi tästä päätöksestä tehdyn valituksen 7.3.2006 tekemällään päätöksellä.

13 Sundelind Lopez on valittanut tästä päätöksestä Högsta domstoleniin. Hän katsoo valituksessaan, että asetuksen N:o 2201/2003 6 artiklasta, jossa säädetään tämän asetuksen 3–5 artiklassa tarkoitetusta jäsenvaltioiden tuomioistuinten yksinomaisesta toimivallasta silloin, kun vastapuolella on asuinpaikka jäsenvaltiossa tai kun

vastapuoli on jäsenvaltion kansalainen, seuraa, että näillä tuomioistuimilla ei ole yksinomaista toimivaltaa silloin, kun vastapuoli ei täytä jompaakumpaa näistä kriteereistä. Ruotsalainen tuomioistuin siis on Ruotsin oikeuden perusteella toimivaltainen nyt käsiteltävänä olevassa asiassa.

14 Högsta domstolen toteaa ennakkoratkaisupyynnössään, että tässä asiassa ruotsalainen tuomioistuin, toisin kuin ranskalainen tuomioistuin, ei voi perustaa toimivaltaansa asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklaan vaan ainoastaan Ruotsin oikeuteen. Asetuksen 7 artiklan tulkinnalla on siis pääasian ratkaisun kannalta välitön merkitys. Kyseisen tuomioistuimen mukaan yhteisöjen tuomioistuin ei ole vielä tulkinnut näitä artikloja.

15 Tässä tilanteessa Högsta domstolen on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Kun avioeroasian vastapuolella ei ole asuinpaikkaa jäsenvaltion alueella ja kun hän ei myöskään ole jäsenvaltion kansalainen, voidaanko asia käsitellä jäsenvaltion tuomioistuimessa, jolla ei [asetuksen N:o 2201/2003] 3 artiklan mukaan ole asiassa toimivaltaa, vaikka toisen jäsenvaltion tuomioistuin voi olla asiassa toimivaltainen, kun sovelletaan jotakin 3 artiklassa säädetyistä toimivaltasäännöistä?"

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

16 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee ennakkoratkaisukysymyksellään, onko asetuksen N:o 2201/2003 6 ja 7 artiklaa tulkittava siten, että kun

avioeroasiassa vastapuolella ei ole asuinpaikkaa jäsenvaltiossa ja kun hän ei ole jäsenvaltion kansalainen, jäsenvaltion tuomioistuimet voivat perustaa avioerohakemuksen käsittelyä koskevan toimivaltansa kansalliseen oikeuteensa, vaikka toisen jäsenvaltion tuomioistuimet ovat asiassa toimivaltaisia kyseisen asetuksen 3 artiklan nojalla.

17 Pääasiassa on riidatonta, että asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan ranskalainen tuomioistuin on kyseisen asetuksen nojalla toimivaltainen käsittelemään Sundelind Lopezin hakemuksen ja että tämä toimivalta perustuu joko kyseisen alakohdan toisen luetelmakohdan mukaan puolisoiden viimeiseen asuinpaikkaan, koska Sundelind Lopez asuu edelleen Ranskassa, tai saman alakohdan viidennen luetelmakohdan mukaan Sundelind Lopezin asuinpaikkaan, koska hän oli asunut Ranskassa vähintään vuoden ajan välittömästi ennen avioerohakemuksensa tekemistä.

18 Asetuksen N:o 2201/2003 7 artiklan 1 kohdassa säädetään selvästi, että vain jos mikään jäsenvaltion tuomioistuin ei ole tämän asetuksen 3–5 artiklan mukaan toimivaltainen, toimivalta määräytyy kussakin jäsenvaltiossa kyseisen valtion oman lainsäädännön mukaan.

19 Lisäksi asetuksen N:o 2201/2003 17 artiklassa, jonka sanamuoto myös on täysin selvä, säädetään, että jos jäsenvaltion tuomioistuimessa nostettu kanne koskee asiaa, jossa se ei tämän asetuksen mukaan ole toimivaltainen mutta jonka toisen jäsenvaltion tuomioistuin on tämän asetuksen mukaan toimivaltainen tutkimaan, tuomioistuimen on omasta aloitteestaan jätettävä asia käsittelemättä.

20 On siis todettava, että koska ranskalainen tuomioistuin on toimivaltainen käsittelemään pääasiassa kyseessä olevan hakemuksen asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädettyjen perusteiden nojalla, ruotsalainen

tuomioistuin ei voi perustaa kyseisen hakemuksen käsittelyä koskevaa toimivaltaansa kyseisen asetuksen 7 artiklan 1 kohdan nojalla kansallisen oikeutensa sääntöihin, vaan sen on tämän asetuksen 17 artiklan mukaisesti omasta aloitteestaan jätettävä asia käsittelemättä ja annettava ranskalaisen tuomioistuimen käsitellä asia.

21 Toisin kuin Italian hallitus väittää, tämä tulkinta ei tule kyseenalaiseksi asetuksen N:o 2201/2003 6 artiklan perusteella.

22 Vaikka tässä artiklassa säädetään, että vastapuoli, jonka asuinpaikka on jäsenvaltiossa tai joka on jäsenvaltion kansalainen, voidaan haastaa oikeuteen toisessa jäsenvaltiossa ainoastaan asetuksen N:o 2201/2003 3–5 artiklan mukaisesti, koska näissä artikloissa tarkoitettu toimivalta on yksinomaista ja koska kansallisen oikeuden mukaisia toimivaltasääntöjä ei siis voida soveltaa, siinä ei sitä vastoin kielletä haastamasta sellaista vastapuolta, jonka asuinpaikka ei ole jäsenvaltiossa ja joka ei ole jäsenvaltion kansalainen, oikeuteen jäsenvaltiossa tämän valtion kansallisen oikeuden mukaisten toimivaltasääntöjen perusteella.

23 Asetuksen N:o 2201/2003 7 artiklan 1 kohdan mukaan asia voi olla näin silloin, jos mikään jäsenvaltion tuomioistuin ei ole asetuksen 3–5 artiklan mukaan toimivaltainen, ja asetuksen 7 artiklan 2 kohdassa säädetään tällaisen tilanteen varalta, että jos hakija on jäsenvaltion kansalainen ja hänellä on asuinpaikka toisen jäsenvaltion alueella, hän voi samoin edellytyksin kuin tämän viimeksi mainitun valtion kansalaiset nojautua tässä valtiossa sovellettaviin kansallisiin toimivaltasääntöihin mainitun kaltaista vastapuolta vastaan.

24 Tästä ei kuitenkaan voida päätellä, että asetuksen N:o 2201/2003 6 artiklassa säädettäisiin yleissäännöstä, jonka mukaan jäsenvaltion tuomioistuinten toimivalta

ratkaista avioeroon liittyvät kysymykset sellaista vastapuolta vastaan, jonka asuinpaikka ei ole jäsenvaltiossa ja joka ei ole jäsenvaltion kansalainen, määritellään kaikissa olosuhteissa kansallisen oikeuden mukaan, silloinkin, kun jäsenvaltion tuomioistuin on asiassa toimivaltainen kyseisen asetuksen 3–5 artiklan nojalla.

25 Tällainen tulkinta nimittäin olisi vastoin asetuksen N:o 2201/2003 7 artiklan 1 kohdan ja 17 artiklan selvää sanamuotoa, koska näiden säännösten soveltaminen ei riipu, kuten tämän tuomion 18–20 kohdasta ilmenee, vastapuolta koskevista kriteereistä vaan ainoastaan siitä, onko jäsenvaltion tuomioistuin toimivaltainen asetuksen N:o 2201/2003 3–5 artiklan nojalla.

26 Kyseinen tulkinta olisi lisäksi vastoin tämän viimeksi mainitun asetuksen tarkoitusta. Kuten nimittäin asetuksen N:o 1347/2000, jonka säännökset avioeroon liittyvien kysymysten ratkaisua koskevasta toimivallasta on olennaisilta osiltaan otettu myös asetukseen N:o 2201/2003, johdanto-osan neljännestä ja kahdeksannesta perustelukappaleesta ilmenee, kyseisen asetuksen tarkoituksena on säätää yhtenäisistä tuomioistuimen toimivaltasäännöistä avioeroasioissa sen varmistamiseksi, että henkilöiden vapaa liikkuvuus on mahdollisimman laajaa. Asetusta N:o 2201/2003 sovelletaan siis kyseisessä asetuksessa säädettyjen toimivaltaperusteiden mukaisesti myös niihin yhteisön ulkopuolisten maiden kansalaisiin, joilla on riittävän vahvat siteet jonkin jäsenvaltion alueeseen, ja asetuksen N:o 1347/2000 johdanto-osan 12 perustelukappaleen mukaan nämä perusteet nojautuvat periaatteeseen, jonka mukaan asianosaisella on oltava todellinen side toimivaltaa käyttävään jäsenvaltioon.

27 Asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan säännösten soveltamisesta ilmenee pääasiassa, että tällainen side on olemassa Ranskaan muttei Ruotsiin.

28 Ennakkoratkaisukysymykseen on siis vastattava, että asetuksen N:o 2201/2003 6 ja 7 artiklaa on tulkittava siten, että kun avioeroasiassa vastapuolella ei ole asuinpaikkaa jäsenvaltiossa ja kun hän ei ole jäsenvaltion kansalainen, jäsenvaltion tuomioistuimet eivät voi avioerohakemuksen käsittelemiseksi perustaa toimivaltaansa kansalliseen oikeuteensa, jos toisen jäsenvaltion tuomioistuimet ovat asiassa toimivaltaisia kyseisen asetuksen 3 artiklan nojalla.

Oikeudenkäyntikulut

29 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (kolmas jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003, sellaisena kuin se on muutettuna Pyhän istuimen kanssa tehtyjen sopimusten osalta 2.12.2004 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 2116/2004, 6 ja 7 artiklaa on tulkittava siten, että kun avioeroasiassa vastapuolella ei ole asuinpaikkaa jäsenvaltiossa ja kun hän ei ole jäsenvaltion kansalainen, jäsenvaltion tuomioistuimet eivät voi avioerohakemuksen käsittelemiseksi perustaa toimivaltaansa kansalliseen oikeuteensa, jos toisen jäsenvaltion tuomioistuimet ovat asiassa toimivaltaisia kyseisen asetuksen 3 artiklan nojalla.

Allekirjoitukset